

ГРОШІ

Показове зростання банківської системи триває

Андрій НІКІТІН,
директор Рейтингового агентства
«Стандарт-Рейтинг» (Україна)

ФІНАНСИ. 15 червня 2020 року Рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг» опублікувало свій 29-й рейтинг надійності банківських депозитів на основі публічної інформації. У рейтингу за підсумками 1-го кварталу 2020 року взяли участь 56, за якими проводило моніторинг агентство. Всі чотири банки з державною часткою, як і раніше, входять до групи банків з надійними депозитами. Серед держбанків знову найуспішнішим виявився ПриватБанк.

Підсумки першого кварталу 2020 року вказують, що банківська система України продовжила традицію показового зростання. Загальний обсяг прибутку банків після оподаткування за перший квартал 2020 року склав майже 15,974 млрд. грн., обсяг чистого процентного доходу перевищив 20,870 млрд. грн., а розмір чистого комісійного доходу — 10,789 млрд. грн. Якщо порівнювати з показниками першого кварталу 2019 року, то прибуток банків виріс в 1,23 раза, чистий процентний дохід — у 1,06 раза, чистий комісійний дохід майже залишився незмінним. З 56-ти банків, які брали участь в рейтингу, 26 показали зниження рівня NPL (частка проблемних кредитів у кредитному портфелі), 10 банків показали збиток і в двох з 56-ти банків був від'ємний чистий процентний дохід.

Традиційно, перше місце в рейтингу надійності банківських депозитів займає Райффайзен Банк Аваль. За перший квартал 2020 року банк

отримав чистий прибуток у сумі 1,036 млрд. грн.

Вже більше як півтора року до ТОП-10 лідерів рейтингу входить ГЛОБУС БАНК. За даними НБУ, чистий прибуток банку за перший квартал 2020 року склав 4,539 млн. грн., а чистий процентний дохід — 58,125 млн. грн. Банк продовжує показувати стійку тенденцію зростання доходів. Станом на початок другого кварталу 2020 року, частка проблемних кредитів (NPL) у портфелі банку становила 12,91%, що значно менше, ніж в середньому по банках, які брали участь в рейтингу.

Вже традиційно до числа банків з найнадійнішим рівнем депозитів увійшов Форвард Банк. За попередніми даними НБУ, чистий процентний дохід банку за перший квартал 2020 року склав 72,823 млн. грн., а чистий комісійний дохід — 12,386 млн. грн. За перший квартал 2020 року Форвард Банк знизив рівень NPL на 32,91 п.п. до 7,59%. Станом на 01.04.2020 року, рівень NPL банку був в 3,37 рази нижчим за середнє значення цього показника серед банків, які брали участь у рейтингу.

Всі чотири банки з державною часткою, які активно працюють в роздрібному бізнесі, як і раніше, входять до групи банків з надійними депозитами. Серед держбанків знову найуспішнішим виявився ПриватБанк, який замкнув ТОП-5 банків з надійними депозитами. За 2019 рік прибуток банку склав 32,609 млрд. грн., а за перший квартал 2020 року — 10,429 млрд. грн. В свою чергу, чистий процентний дохід ПриватБанку за 2019 рік склав 19,667 млрд. грн., а за

перший квартал 2020 року — 5,218 млрд. грн. Співвідношення між чистим комісійним доходом і чистим процентним доходом банку за підсумками першого кварталу 2020 року склали 83,14%. Діяльність банку залишалась прибутковою.

Також хороші результати показав Укргазбанк. Станом на 01.04.2020

року, частка NPL в кредитному портфелі банку становила 19,34%. Банк, за попередніми даними НБУ, завершив перший квартал 2020 року із прибутком 339,072 млрд. грн.

Ощадбанк, як і раніше, показав більш скромні результати, але його діяльність також була прибутковою. Частка поганих кредитів в кредит-

ному портфелі Ощадбанку на початок другого кварталу 2020 року становила 58,37%, а в Укрексімбанку — 59,38%. Обидва банки з державною часткою мають дуже високий потенціал для розвитку, проте зниження частки NPL в них загальмувалось, а Укрексімбанк, за підсумками першого кварталу, показав збиток 2,269 млрд. грн. Агентство нагадує, що за 2019 рік частка поганих кредитів в Ощадбанку знизилася на 10,44 п.п., а в Укрексімбанку — на 1,01 п.п., за перший квартал частка проблемних кредитів зросла в Ощадбанку та Укрексімбанку на 1,52% і 1,08% відповідно.

Незважаючи на значне уповільнення глобальної економіки через вірусну загрозу, яке прогнозується на 2020 рік, банківський сектор України готовий до негативного сценарію розвитку подій. Для цього є багато причин. Втім Агентство очікує погіршення ситуації на кредитному ринку і зростання частки проблемних кредитів у банківських портфелях. Ризик буде стосуватися, насамперед, банків, які спеціалізуються на кредитуванні населення. Фізичні особи як позичальники дуже чутливі до зниження ділової активності і ВВП, а також рівня безробіття. Опублікований прогноз по темах зниження ВВП від МВФ на рівні 8,2% та від Світового банку на рівні 3,5% вказує на те, що наші міжнародні партнери очікують на суттєве скорочення економічної активності в Україні, але відмінність прогнозів досить велика через невизначеність впливу карантину на економіку і український експорт.

ТОП-16 банків з найвищим рівнем рейтингу надійності депозитів

№ п/п	Назва банку	Рівень рейтингу депозитів	Підсумкова рейтингова оцінка у балах
1	АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»	rd.1 (pi)	10,0043
2	АТ «КРЕДОБАНК»	rd.1 (pi)	9,9804
3	АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	rd.1 (pi)	9,8516
4	АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ»	rd.1 (pi)	9,7061
5	АТ «КБ «ПРИВАТБАНК»	rd.1 (pi)	9,6740
6	АТ «УКРСИББАНК»	rd.1 (pi)	9,6532
7	АТ «КБ «ГЛОБУС»	rd.1 (pi)	9,2929
8	ПАТ «АБ «УКРГАЗБАНК»	rd.1 (pi)	9,1799
9	АТ «БАНК ФОРВАРД»	rd.1 (pi)	9,0047
10	АТ «ІДЕЯ БАНК»	rd.1 (pi)	8,9109
11	АТ «МЕГАБАНК»	rd.1 (pi)	8,8230
12	АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	rd.1 (pi)	8,7117
13	АТ «ОЩАДБАНК»	rd.1 (pi)	8,3277
14	АТ «ПРАВЕКС БАНК»	rd.1 (pi)	8,1688
15	АТ «АЛЬФА-БАНК»	rd.1 (pi)	8,1094
16	АТ «УКРЕКСІМБАНК»	rd.1 (pi)	8,0362

Джерело: дані Рейтингового агентства «Стандарт-Рейтинг»

Примітка: Оцінку банківських депозитів слід сприймати як думку аналітиків РА «Стандарт-Рейтинг» (Україна) про надійність банківського депозиту. Ця думка не є рекомендацією до придбання банківських послуг або вкладення коштів в конкретні банки. Рейтинг розрахований на основі даних, які агентство вважає достовірними. Диференціація рейтингової оцінки проведена щодо середніх значень числових чинників, які бралися до уваги при оцінці. Рівень рейтингу визначається не місцем у таблиці, а рейтинговою оцінкою. У разі розбіжності даних НБУ і даних квартального (річного) звіту банку, перевага надавалася квартальним даним НБУ. Порівнюючі результати рейтингів за перший квартал та перше півріччя 2017 року, 9 місяців 2017 року, за 2017 рік, а також за перший квартал та перше півріччя 2018 року, слід враховувати, що рейтинг розраховувався за методикою, в яку вносилися зміни в лютому і травні 2017 року, також змінювався формат надання банками публічних даних через Web-сайт НБУ. Рейтинг розраховувався за даними 1-го кварталу 2020 року. Однак, якщо агентству стало відомо про будь-які важливі чинники, що впливають на депозити банку аж до 10 червня 2020 року включно, ці чинники враховувалися при оцінці.

ДОКУМЕНТИ

ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні»

Верховна Рада України **ПОСТАНОВЛЯЄ:**

1. Схвалити Рекомендації парламентських слухань на тему: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні» (далі — Рекомендації парламентських слухань), що додаються.

2. Кабінету Міністрів України до 1 жовтня 2020 року поінформувати Верховну Раду України про стан реалізації Рекомендацій парламентських слухань, схвалених цією Постановою.

3. Апарату Верховної Ради України спільно з Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів забезпечити в установленому порядку видання збірника матеріалів за результатами зазначених парламентських слухань.

4. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів.

5. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради України Д. РАЗУМКОВ

м. Київ
19 травня 2020 року
№ 620-ІХ

СХВАЛЕНО
Постановою Верховної Ради України
від 19 травня 2020 року № 620-ІХ

РЕКОМЕНДАЦІЯ парламентських слухань на тему: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні»

Учасники парламентських слухань на тему: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні», що відбулися у Верховній Раді України 18 грудня 2019 року, обговорюючи актуальні питання у сфері формування прожиткового мінімуму та шляхи їх врегулювання, зазначили такі:

Загальною декларацією прав людини передбачено, що «кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї».

Ратифікувавши Європейську соціальну хартію (переглянуту) частково, конвенції Міжнародної організації праці про основні цілі та норми соціальної політики № 117, про мінімальні норми соціального забезпечення № 102 та підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом¹, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити рівень життя свого населення відповідно до міжнародних норм і стандартів та гарантувала соціальне забезпечення кожного громадянина не нижче встановленого законом прожиткового мінімуму, захист від бідності та соціального відчуження.

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

На сьогодні національна правова основа щодо встановлення, затвердження та застосування прожиткового мінімуму в Україні базується на положеннях законів України «Про прожитковий мінімум» і «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», згідно з якими прожитковий мінімум є вартісною величиною достатньою для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Тобто з напрацьованих світовою практикою різних варіантів методики формування прожиткового мінімуму вітчизняним законодавцем обрано саме нормативний метод, згідно з яким Кабінет Міністрів України після проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг встановлює, а Верховна Рада України щороку затверджує

прожитковий мінімум у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення.

Так, зокрема, Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» встановлено прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі з 1 січня — 1853 гривні, з 1 липня — 1936 гривень, з 1 грудня — 2027 гривень, а для основних соціальних і демографічних груп населення:

дітей віком до 6 років: з 1 січня 2019 року — 1626 гривень, з 1 липня — 1699 гривень, з 1 грудня — 1779 гривень;

дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2019 року — 2027 гривень, з 1 липня — 2118 гривень, з 1 грудня — 2218 гривень;

працездатних осіб: з 1 січня 2019 року — 1921 гривня, з 1 липня — 2007 гривень, з 1 грудня — 2102 гривні;

осіб, які втратили працездатність: з 1 січня 2019 року — 1497 гривень, з 1 липня — 1564 гривень, з 1 грудня — 1638 гривень.

Прийнятим 14 листопада 2019 року Верховною Радою України Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» передбачено підвищення прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» прожитковий мінімум, встановлений законом, задекларовано як базовий державний соціальний стандарт, на основі якого мають визначитися державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Враховання прожиткового мінімуму є обов'язковим під час реалізації державної конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень. Так, статтею 46 Конституції України передбачено, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

У Рішенні Конституційного Суду України від 22 травня 2018 року № 5-р/2018 у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу І Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII зазначено, що в державі, яку проголошено соціальною, визначений законодавцем розмір прожиткового мінімуму має реально забезпечувати гідний рівень життя людини.

Відтак, формування прожиткового мінімуму має велике значення та передбачає високу відповідальність, оскільки розрахований на його основі соціальні стандарти та гарантії є індикатором якості та ефективності державної соціальної політики, що має бути стратегічною метою будь-якої цивілізованої держави.

Разом з тим стан соціальної політики в Україні протягом тривалого періоду свідчить про вразливість і малу ефективність формування системи соціальних стандартів і гарантії на основі прожиткового мінімуму та про використання соціальних стандартів на практиці переважно як інструментів фінансового управління, а не як соціальних орієнтирів. За оцінками Міжнародної організації праці, замороження розміру прожиткового мінімуму разом з усіма прив'язаними до нього соціальними виплатами стало найбільш негативним наслідком вимушеної оптимізації державних витратів у період 2014-2015 років, що завдало суттєвого негативного впливу на стан системи соціального захисту як найважливішого засобу підвищення інклюзії шляхом скорочення бідності, нерівності, попередження маргіналізації та соціальної ізоляції.

Нівелювання функції прожиткового мінімуму як основоположного інструменту соціальної політики зумовлено існуванням низки проблем, пов'язаних із систематичним недотриманням вимог національного законодавства, міжнародних актів та необхідністю перегляду методологічних підходів до визначення прожиткового мінімуму.

Основними проблемними аспектами формування прожиткового мінімуму в контексті недотримання вимог законодавства, зокрема, є такі:

1. Незабезпечення Урядом України регулярного перегляду та затвердження наборів продуктів харчування, мінімальних наборів непродовольчих товарів і послуг, встановлення прожиткового мінімуму без попереднього проведення науково-громадської експертизи таких наборів.

Закonom України «Про прожитковий мінімум» одним із основних принципів встановлення прожиткового мінімуму визначено перегляд не рідше одного разу на п'ять років наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг. Проте з 2000 по 2016 роки склад наборів не переглядався, відповідно, основний державний соціальний стандарт розраховувався та встановлювався на базі застарілих наборів, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 року № 656 «Про

затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення».

Не зважаючи на численні рекомендації за результатами розгляду зазначеного питання в порядку реалізації контрольної функції, звернення до Уряду України профільного парламентського комітету впровадити діяльність Верховної Ради України V-VIII скликань, схвалення експертною комісією у 2005 та 2010 роках нових наборів за результатами проведення їх науково-громадської експертизи, а також активні дії всеукраїнських профспілкових об'єднань у зазначеному напрямі, затвердження Кабінетом Міністрів України оновлених наборів та встановлення на їх основі прожиткового мінімуму не відбулося.

Як наслідок, постановою Окружного адміністративного суду міста Києва від 17 вересня 2015 року у справі № 826/6362/15 визнано, зокрема, протиправно бездіяльність Кабінету Міністрів України в частині невиконання заходів для встановлення прожиткового мінімуму в Україні на 2015 рік в порядку та на підставі положень Закону України «Про прожитковий мінімум», а також зобов'язано Уряд України провести науково-громадську експертизу наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг для встановлення прожиткового мінімуму, переглянути вміст зазначених наборів для основних соціально-демографічних груп населення та встановити розмір прожиткового мінімуму в Україні на 2015 рік в порядку та на підставі положень Закону України «Про прожитковий мінімум».

Проте зазначена постанова суду також не була виконана в повному обсязі. Лише 11 жовтня 2016 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 780 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення», якою фактично перезатверджувалися соціальні стандарти наборів зразка 2000 року без їх якісного перегляду, всупереч встановленому порядку. Однак рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 25 квітня 2018 року, постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 10 липня 2018 року та постановою Верховного Суду від 20 грудня 2018 року у справі № 826/3639/17 постанову Кабінету Міністрів України № 780 визнано протиправною та нечинною.

На жаль, з моменту набрання законної сили рішенням суду Урядом України досі не затверджені з урахуванням вимог законодавства нові набори продуктів харчування, набори непродовольчих товарів та набори послуг для основних соціальних і демографічних груп населення, які могли бути законною основою для розрахунку та встановлення в державному бюджеті на відповідний рік базового державного соціального стандарту — прожиткового мінімуму. Зазначене, у свою чергу, призводить до недотримання інших норм законодавства, зокрема встановлення прожиткового мінімуму без попереднього проведення науково-громадської експертизи та ненадання до проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік обґрунтованого розрахунку вартісної величини прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для основних соціальних і демографічних груп населення, як того вимагає Бюджетний кодекс України².

² Відповідно до пункту 21 частини першої статті 38 Бюджетного кодексу України разом з проектом закону про Державний бюджет України, схваленим Кабінетом Міністрів України, подається обґрунтований розрахунок вартісної величини прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для основних соціальних і демографічних груп населення.

Відтак, в основу розрахунків соціально-економічних показників державних бюджетів України на 2019 рік і на 2020 рік закладено теми зростання основних державних соціальних стандартів і гарантії, які не відповідають вимогам національного законодавства та міжнародним зобов'язанням України, а також домовленостям Сторін соціального діалогу у Генеральній угоді про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки.

За інформацією Міністерства соціальної політики України на сьогодні за дорученням Уряду України розпочато процедуру перегляду наборів відповідно до Порядку проведення науково-громадської експертизи набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг для встановлення прожиткового мінімуму, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 1999 року № 1767.

2. Використання не нормативного, а ресурсного методу формування прожиткового мінімуму.

Всупереч затвердженню на законодавчому рівні застосування нормативного методу, відповідно до якого для розрахунку прожиткового мінімуму використовуються норми споживання та ціни для кожного продукту, товару і послуги, визначені відповідними наборами, в Україні використовується так званий ресурсний метод, що передбачає залежність розміру базового соціального стандарту від динаміки економічних показників та фінансових можливостей бюджету. Тобто розмір прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення затверджується не